

HERMAN VAN DEN REECK

LUC VANDEWEYER

Jan Huijbrechts, *Herman Van den Reeck. Heraut van een nieuw mensdom in Vlaanderen. Biografie van een Sturm und Drang-generatie*

S.l., Doorbraak, 2020, 413 pp., ISBN 9789492639400

In de zomer van 1920 stierf een jonge militant van het Vlaams-nationalisme door een politiekogel, afgevuurd tijdens rellen in Antwerpen. Hij heette Herman Van den Reeck. De heldenverering kwam meteen op gang want zijn dood kon ingezet worden tegen het liberale stadsbestuur.

Christendemocraten en socialisten deden daaraan mee. In de decennia daarna bleef hij een 'martelaar' bij Vlaams-nationalisten, communisten, socialisten, antimilitaristen en pacifisten. Ze meenden allen dat hij een geestesgenoot was. Zowat elke oppositionele strekking kon hem dus gebruiken in de propaganda en zo werd rond de dode een mythe gecreëerd. Vandaar dat er 25 jaar geleden een colloquium werd georganiseerd in de UFSIA onder de titel 'de anti-burgerlijke strekking in de Vlaamse beweging na de Eerste Wereldoorlog'. Anti-burgerlijk werd in die tijd beschouwd als zijnde 'progressief' en het werd verondersteld dat Van den Reeck daarvan een voorloper was. Dat colloquium vormde de basis waarop *Wetenschappelijke Tijdingen* in 1995 een bijzonder nummer liet verschijnen met de teksten van de uiteenzettingen en de debatten.

Ondertussen zijn we bijna een generatie verder en de gewezen Jongerenvoorzitter van het Vlaams Blok Jan Huijbrechts vond het tijd om een uitgebreid boek te publiceren

waarbij Van den Reeck opnieuw het aangrijpingspunt vormt. Zijn belangrijkste bedoeeling ligt vervat in de ondertitel: 'Heraut van een nieuw mensdom. Biografie van een Sturm und Drang-generatie'. De achterflap blinkt uit in bombastisch taalgebruik: "de eerste volwaardige biografie", "de jongeman achter de mythe", "een hele generatie naar dewelke het onderzoek nog echt moet beginnen" en "op basis van nooit eerder gepubliceerd archiefmateriaal". Huijbrechts poneert daarbij (p. 9) dat Van den Reeck een jonge kerel was waar "relatief weinig historisch correct materiaal over is verschenen". Het is echter zeer de vraag of hij zelf van plan was om "historisch correct" te zijn. Het boek bulkt van de voetnoten maar dat is oogverblindend. Ze bestaan in overgrote meerderheid uit schrale biografische gegevens van in de tekst vermelde personen. De auteur is maar heel af en toe bereid om zijn uiteenzettingen te verantwoorden met exacte verwijzingen naar historische studies, naar artikels in de toenmalige pers, en – al even belangrijk – naar archiefdocumenten. Veel van zijn beweringen zijn daardoor niet te verifiëren. Dit boek beantwoordt daardoor niet aan de minimale standaarden voor een geloofwaardig historisch onderzoek. Huijbrechts beseft dat de band met het activisme sterk is. Vader Jozef Van den Reeck was activist en zoon Herman stond als scholier onder invloed van zijn leraar August Borms, onder meer in het radikalgroepje van de Groeningewacht. Die Groeningewacht en het activisme in hun woonplaats Borgerhout had de auteur véél dieper kunnen uitspitten als hij het archief van de Raad van Vlaanderen effectief had ingezet. Dit archief – dat berust in het Algemeen Rijksarchief in Brussel – komt in de voetnoten slechts sporadisch aan bod. Bij nader toezien blijkt dat Huijbrechts citaten en hun archiefverwijzing doodeenvoudig heeft overgeschreven uit het verslagboek van het colloquium. Daarbij heeft hij niet al te nauwkeurig gekeken waar-

door zijn verwijzingen wel eens (deels) fout zijn. Maar hij stelt het wel voor alsof hijzelf dit archief heeft geëxploreerd. Dat klopt niet. Hij beperkt zich tot plagiaat.

Het activisme ligt nochtans erg gevoelig bij de auteur. Op pp. 387-388 heeft hij het over *“de historici zonder historisch bewustzijn ... want daarvan lopen er ook nog een aantal rond in ons land, zeker wanneer het over een thema als het activisme gaat”*. Als Huijbrechts Van den Reeck en tal van andere figuren uit diens kennissenkring correct had willen bestuderen, dan had hij het bewuste archief moeten inzetten. Sinds 2012 is er een gepubliceerde inventaris van 626 bladzijden beschikbaar die tot op het dossierniveau van destijds heel het originele archief reconstrueert en toegankelijk maakt. Bovendien zijn grote delen van dit archief ondertussen ingescand en beschikbaar op de website van het rijksarchief. Zijn bronnenonderzoek voor de activistische periode is dus bijzonder zwak. Hij zou er nochtans tal van relevante feiten in kunnen opdelen. Bijvoorbeeld dat vriend Geert Pijnenburg zijn uiterste best deed om via het activisme aan een inkomen te geraken. En dat was ook zo voor Paul Van Ostaijen en nog heel wat anderen uit de kringen waarin Van den Reeck militeerde.

Toch krijgt Huijbrechts het over zijn hart te vertellen dat scholier Van den Reeck in de activistische tijd al een overtuigde geweldsprediker was en dat ook in praktijk bracht, desgevallend met een knuppel. Per slot van rekening was zijn mentor August Borms aan de top van het activisme de grote duwer achter de inrichting van knokploegen en hoopte hij op die manier de activistische heerschappij over de straat te kunnen vestigen. De activisten ontbeerden immers elke legitimiteit in de ogen van het Vlaamse volk omdat ze profiteerden van de Duitse bezetter om zichzelf een materieel verzekerde toekomst te veroveren in de nog te vormen ‘Vlaamse’ satellietstaat als aanhangsel van het Groot-

Duitse keizerrijk.

Deze mensen konden lange tijd geloven dat zij de toekomst in handen hadden. Zelfs na de Duitse aftocht was niet alle hoop vervlogen. In tal van landen in Europa trokken nationalistische en bolsjewistische opstandelingen het laken naar zich toe als gevolg van de oorlog. Of ze probeerden dat te doen. Waarom zou dat ook in België niet kunnen? Het is dus niet verbazingwekkend dat vader en zoon Van den Reeck aanwezig waren op meetings en manifestaties van zowel bolsjewieken als Vlaams-nationalisten. Zoonlief bleef ook na de wapenstilstand op 11 november 1918 bereid tot agressie tegen andersdenkenden en hij ging daarbij ook de confrontatie aan met de politie.

Van den Reeck dweept met het oprukkende Rode Leger van Trotski en Lenin en met de Ierse katholieke milities die ondertussen opnieuw een gewapende opstand hadden gelanceerd tegen de Brits-protestantse overheersing over het eiland. Maar ook Duitsland was nog niet helemaal uitgeteld, hoopten ze. De zogenaamde ‘spartakisten’ probeerden de bolsjewiki na te volgen en de macht te grijpen. Mogelijk kon daarna ook Vlaanderen volgen. Huijbrechts verwerpt dan ook terecht de auteurs die van Van den Reeck een ‘pacifist’ maakten. Maar hij houdt vol dat het een ‘antimilitarist’ was.

Gelet op zijn voorhoede-rol in de knokploegen van het Antwerpse activisme – voor en na de Duitse aftocht – kan het niet anders dan dat Van den Reeck werd opgemerkt door de politie, net als veel anderen in zijn kennissenkring. Na het neerschieten van de jongeman gebeurde er een huiszoeking en werden documenten in beslag genomen door een ploeg van de gerechtelijke politie die vergezeld was door twee mannen van de militaire veiligheidsdienst. Dat hoeft niet te verbazen gelet op het feit dat Van den Reeck betrokken was bij een netwerk van agitatoren die geweld niet schuwden en die banden

hadden met naar Nederland en Duitsland gevluchte activisten. Huijbrechts' boek toont overtuigend aan waarom de voortdurende agitatie zorgde voor haatreacties en voor nervositeit bij de ordehandhavers en de veiligheidsdiensten.

Maar toch legt hij het daderschap – hij gebruikt het woord 'moord' – uitsluitend in de handen van de stedelijke politie, de liberale politici en het Belgische leger dat nadrukkelijk aanwezig was in de stad. Om dat uit de doeken te doen en te suggereren dat de bewuste archiefdossiers werden uitgezuiverd, doet hij voor deze fase wel een poging tot het exploreren van enkele politiedossiers in het stadsarchief en parketdossiers in de Rijksarchiefvestiging in Beveren. Alhoewel? Mogen we dat 'grondig' noemen? De lezer krijgt wat afkortingen zonder verklaring te zien – 'PK Antwerpen 2001 C' – en zo beseft hij/zij dus niet eens dat het gaat om gegevens geplukt uit het 'archief van de Gerechtelijke Politie bij het Parket van de Procureur des Konings van Antwerpen. Overdracht in 2001'. Ook hier is het opvallend dat Huijbrechts bladzijden lang uitgebreide fragmenten uit de inleiding van de inventaris, opgesteld door rijksarchivaris Paul Drossens, overneemt zonder dit te vermelden.

Er is in de loop der jaren een bijzonder uitgebreide propaganda tot stand gekomen betreffende Herman Van den Reeck. Om terug te komen op de dichters Geert Pijnenburg en op Michel Seuphor die nog werd geïnterviewd door de auteur... Herman Van den Reeck deed voor Seuphor dienst "als een krachtig symbool van een heldhaftig soort jeugdige opstandigheid". Seuphor en Pijnenburg hadden in 1921 een nagelaten manuscript van Van den Reeck gepubliceerd in het 'Guldensporennummer' van *Het Overzicht*. Een ideaal moment om nog eens terug te komen op de gedode agitator. Ze lieten echter het slot weg dat aldus was geformuleerd:

"Organiseer U, sticht geheime revolutionaire bonden die zich gereed maken tot de supreme strijd, (...) Weg met alle gewetensbezwaren." Tegenwoordig noemt men dat fenomeen 'gewelddadige radicalisering'. Seuphor en Pijnenburg deden dus aan geschiedvervalsing. Zij verdoezelden de gewelddadige intenties van Van den Reeck.

In zijn besluit noemt de auteur de dode "onbaatzuchtig" en "idealistisch" en vermoedt dat hij tot bruggenbouwer had kunnen uitgroeien tussen arbeidersbeweging en Vlaamse beweging. Gelet op de lamentabel uitgevoerde bronnenstudie is dit boek zeker niet de definitieve biografie van deze Sturm und Drang-generatie. Het is wel bruikbaar in een anti-Belgische context en dat is duidelijk de bedoeling van de auteur. Samen met de weerklank die het krijgt, vormt dit boek een volgend hoofdstuk in de geschiedenis van propagandistische waanvoorstellingen betreffende Van den Reeck.